

I,6. — Lak. al. N:o 6.

Pessi y. m.: Ehdotus laiksi eräiden tuotanto- ja liikelaitosten kansallistamisesta sekä luonnonrikkauksien ja ulkomaankaupan ottamisesta valtion haltuun.

Eduskunnalle.

Useissa maissa on havaittu, että monopoli- luonteisten suuryhtymien vaikutus on muodostunut kahleeksi kansantalouden terveelle kehitykselle ja vaaraksi kansanvaltaiselle järjestelmälle. Sen vuoksi esim. Ranskassa, Englannissa, Tšekko-Slovakiassa, Unkarissa, Romaniassa y. m. tällaisia yhtymiä on kansallistettu, otettu valtion haltuun. Kansallistettujen laitosten tuotannon jatkuva nousu on osoittanut toimenpiteen oikeaksi.

Kansallistamisen välttämättömyys on tunnustettu meidänkin maassamme. Siitä on osoituksena valtioneuvoston eduskunnan toivomuksesta 7/2 1946 asettama n. s. sosiaalisoimiskomitea. Se on myös lausuttu julki eduskuntamme ylivoimaista enemmistöä edustavien SKDL:n, sos.-dem. puolueen ja maalaisliiton eduskuntaryhmien hyväksymässä yhteistyösopimuksessa, jossa m. m. sanotaan:

„Se käsitys on saatava vallitsevaksi, että luonnonrikkaukset ja luontaiset raaka-ainevarat ovat olemassa koko kansaa ja sen yleistä hyvinvointia varten. Samoin on aikaisempien sukupolvien keräämiä pääomia käytettävä lähinnä yleisen edun sanelemalla tavalla. Yksityiset kapitalistit eivät saa päästä niiden turvin hyötymään, vaan on hyödyn jakaannuttava tasapuolisesti kaikkien kansalaisten osalle. Jotta suurpääoman alistaminen kansantalouden ja yhteiskunnan kokonaisuutena palvelukseen olisi mahdollista, on se tarvittavassa laajuudessa otettava yhteiskunnan tai yhteistä etua valvovien elinten hallintaan.”

Maamme tuotannossa ja liike-elämässä ovat suuryhtymät tähän asti olleet suuntaantavina ja määräävinä. Teollisuudessa on

täysin vallitsevana osakeyhtiömuotoinen omistus. Vuoden 1944 tilaston mukaan on osakeyhtiöperustalla toimivista teollisuusyrityksistä 37 eli 0.66 % kaikkien teollisuusosakeyhtiöiden lukumäärästä 50 miljoonan markan tai sitä suuremmalla pääomalla toimivaa. Näiden 37 osakeyhtiön yhteiset pääomat ovat 5,197 miljoonaa markkaa eli 56.5 % koko teollisuuden osakeyhtiöiden pääomista.

Kaikkiaan oli vuonna 1944 50 miljoonan markan tai suuremmalla pääomalla toimivia teollisuus-, liike- ja luottolaitoksia 49 eli 0.28 % kaikkien maamme osakeyhtiöiden luvusta. Niiden pääomat olivat 7,199 miljoonaa markkaa eli 45.4 % kaikkien osakeyhtiöiden pääomista.

Nämä muutamat numerot osoittavat, kuinka pitkälle pääomien keskittymistä on tapahtunut maassamme. Muutaman kymmenen yhtiön pääosakkaat, jotka ovat osakkaana useimmissa yhtiöissä, johtavat koko maan taloutta hallituksen ja eduskunnan voimatta paljonkaan siihen vaikuttaa. Eivät he suinkaan johda sitä kansan ja valtion etujen mukaisesti, vaan saadakseen yrityksistään mahdollisimman suuria voitoja.

Estämällä kiskonnan ja holhouksen, jota suurteollisuus ja pankit aina ovat talonpoikaistoon nähden harjoittaneet sekä suuntaamalla teollisuustuotantoa kansan, siis myös maanviljelijäväestön tarpeita vastaaville aloille, voidaan käytännössä päästä siihen, että teollisuudesta tulee, ei maatalouden kilpailija, vaan sen tuki ja eteenpäinviejä. Valtion hallussa oleva teollisuus pystyy myös toimittamaan maanviljelijöille entistä halvemmilla hinnoilla maatalouskoneita ja muita työvälineitä sekä tarvikkeita.

Näiden suuryhtymien vaikutusvalta ei ole

pysähtynyt vain taloudellisiin kysymyksiin, vaan ne ovat turmiollisella tavalla vaikuttaneet myös maamme sisä- ja ulkopoliittikaan. Fasistisen Lapuanliikkeen rahoittajia olivat ennen kaikkea maamme suuromistajapiirit, joiden suhtautuminen työväenliikkeen eri aloihin, jopa ammatilliseen liikkeeseenkin oli sotavuosiin asti jyrkän kielteinen. Nämä samat piirit rahoittivat 20-luvulla Neuvosto-Karjalan alueelle tehtyjä hyökkäyksiä ja ovat kannattaneet Neuvostoliitolle vihamielistä ulkopoliittista asennoitumista.

Jo näistä syistä suurten monopoliyhtiöiden ottaminen valtion haltuun on täysin perusteltavissa. Mutta entistä ajankohtaisemmaksi se käy nykyisessä tilanteessa, jolloin koko kansakunnan voimat on jännitettävä taloutemme kehittämiseksi ja jolloin tarvitaan tarkoin ohjattua, laajalle ulotettua suunnitelmallisuutta niin tuotannon kuin liike-elämänkin aloilla. Tuotantomme kehittämisessä ja ohjauksessa on harkittava, mitä aloja on tuettava voimakkaammin ja mille aloille ohjattava sijoitustoimintaa kansantaloutemme kokonaisuutta silmälläpitäen. Tällaisen suunnitelmallisuuden toteuttaminen vaatii valtion suurempaa osuutta tuotannolliseen elämään. Valtion hallintaan on saatava niin suuri osa tuotannosta ja liiketoiminnasta, että sen avulla ja johdolla voidaan poistaa taloudellista sekasortoa, määrätä talouselämän kehityksen suunta, lieventää maailmanmarkkinoilla esiintyvien pulien vaikutusta kansantalouteemme, puhumattakaan siitä, että sellaisella toimenpiteellä olisi erittäin suuri merkitys palkkatyöväen sosiaalisten olojen ja elintason parantamiseen. Suurtuotannon kansallistamisen kautta ne kansalaispiirit, työläiset ja teknillinen henkilökunta, jotka ovat tuotannon suunnitelevana ja toimeenpanevana voimana, saisivat vaikutusvaltaa tuotannon ja koko talouselämän hallinnassa ja niiden panos tuotannon kohottamisessa muodostuisi silloin epäilemättä nykyistä paljon voimakkaammaksi. Sellainen kokemus on saatu kaikissa niissä Euroopan maissa, joissa kansallistamistoimenpiteisiin on käytännössä jo ryhdytty.

Kansallistamiskysymyksen tekee ajankohitaiseksi myöskin valtiotalouden nykyinen tila. Valtion tulohan ovat yksipuolisesti verotulojen varassa. Verotuksella koottava

summa on tämän vuoden tulo- ja meno-arvion mukaan $\frac{2}{3}$ kaikista tuloista. Koko kansan etu vaatii, että veroja vähennetään ja valtiotalouden hoitoa muutetaan niin, että valtio saa huomattavan osan tuloistaan harjoittamastaan liiketoiminnasta. Tämä voi tapahtua siten, että valtion tuloatuotavaa toimintaa merkittävästi laajennetaan ottamalla valtion haltuun ja kansantaloudellisen suunnitelmallisuuden piiriin aikaisempien laitosten lisäksi ratkaisevasti tuotantoon ja liiketoimintaan vaikuttavat suuryritykset sekä myös ne elinkeinoelämän haarat kokonaisuudessaan, joilla, kuten esim. vuoriteollisuudella, on ratkaiseva merkitys koko tuotantoelämälle.

Yhtenä edellytyksenä suunnitelmallisuuden ja säästäväisyyden noudattamiseen kansantaloudessa on ulkomaankaupan ottaminen valtion haltuun. Tähän asti ovat tuotanto- ja liike-elämän suuryhtymät johtaneet maamme ulkomaankauppaa ohjaten sitä omia ahtaita ryhmäetujaan ja poliittisia näkökohtiaan silmälläpitäen maamme taloudelle vahingolliseen suuntaan. Mainitakoon vain kauppasuhteiden täydellinen laiminlyöminen takavuosina lähimpään naapurimaahamme, suureen ja rikkaaseen Neuvostoliittoon. Ulkomaankaupan siirtäminen valtion haltuun on välttämätön toimenpide nykyisenä vaikeana aikana, jolloin ulkomaankauppa on saatava mahdollisimman tehokkaasti palvelemaan maan talouselämän välttämättömiä tarpeita. Ulkomaankaupan ollessa valtion hallussa voidaan kireää hintapolitiikkaa hoitaa menestyksellisemmin käytämällä ulkomaankaupan voittoja kulutusarvikkeiden hintojen tasoitukseen kotimaassa.

Suuryhtiöiden kansallistaminen ei suinkaan merkitse terveen yksityisyritysläisyyden tukahduttamista, sillä suuryhtymät ovat hallitsemillaan tuotantoaloilla ehkäiseet luottopolitiikallaan, myynti- ja ostorenkaillaan j. n. e. yksityisten, varsinkin pienempien yrittäjien toimintaa. Eri alojen monopoliyhtymäin joutuessa kansallistettaviksi pienemmät yrittäjät vapautuvat riippuvaisuudestaan ja voivat kehittyä vapaammin ja itsenäisemmin.

Edellytykset suurtuotanto- ja liikelaitosten, suurten luottolaitosten, mineraalirikkauksiemme, vuoriteollisuuden sekä koskirikkauksiemme kansallistamiselle ovat mei-

dänkin maassamme olemassa. Kansamme etu vaatii näitten laitosten ja luonnonrikkauksien ottamista valtion haltuun.

Näillä perusteilla ehdotamme,
että Eduskunta hyväksyisi seuraavan lakiehdotuksen:

L a k i

eräiden tuotanto- ja liikelaitosten kansallistamisesta sekä luonnonrikkauksien ja ulkomaankaupan ottamisesta valtion haltuun.

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §.

Suuryhtymien epäkansanvaltaisen vaikutuksen lopettamiseksi maamme talous- ja yhteiskuntaelämään, talouselämän välttämättömäksi käyneen suunnitelmallisuuden aikaansaamiseksi, valtion tulojen lisäämiseksi, terveen yksityisyritteliäisyyden tukemiseksi ja koko kansantalouden sekä kansamme elintason kohottamiseksi otetaan valtion haltuun erät tuotanto- ja liikeyritykset, luonnonrikkaudet sekä ulkomaankauppa sen mukaan kuin tässä laissa tarkemmin säädetään.

2 §.

Tällä lailla kansallistetaan ottamalla valtion haltuun:

1) Osakeyhtiömuodossa toimivat teollisuus- ja liikeyritykset, joiden osakepääoma yksinään tai yhdessä sisar- ja tytäryhtiöiden kanssa 1 päivänä tammikuuta 1947 oli 50 miljoonaa markkaa tai sitä suurempi, sekä niihin laajuutensa puolesta verrattavat yritykset.

2) Pankit ja muut luottolaitokset, joiden osakepääoma tai siihen verrattava rahasto 1 päivänä tammikuuta 1947 oli 50 miljoonaa markkaa tai sitä suurempi.

3) Voimalaitokset, joiden teho on 1,000 kilowattia tai sitä suurempi ja vastaavan suuruisien voimalaitosten rakentamiseen tarvittavat kosket ja maa-alueet.

4) Vuoriteollisuutta harjoittavat yritykset toiminnan laajuudesta riippumatta. Oikeus mineraalirikkkauksien hyväksikäyttämiseen ja kivennäislöydösten valtaamiseen on yksinomaan valtiolla.

Tämän pykälän määräykset eivät koske kuntien eikä osuuskuntien omistamia laitoksia tai maa-alueita ja niihin liittyviä oikeuksia.

3 §.

Oikeus harjoittaa ulkomaankauppaa on vain valtiolla.

Valtioneuvosto voi kuitenkin osuustoiminnallisille keskusliikkeille sekä poikkeustapauksessa muillekin myöntää oikeuden määrääjäksi harjoittaa ulkomaankauppaa, ei kuitenkaan maan talouselämälle tärkeillä tarvikkeilla.

4 §.

Kansallistaminen tapahtuu tämän lain voimaantulopäivänä siten, että

1) toisessa pykälässä tarkoitettujen osakeyhtiömuodossa toimivien yritysten osakekanta kokonaisuudessaan siirtyy valtion omistukseen;

2) muu kuin 1) kohdassa mainittu tämän lain mukaan kansallistettava omaisuus siirtyy valtion, tai valtioneuvoston niin päätäessä, jonkin kansallistetun yrityksen omaisuudeksi.

5 §.

Kansallistetuista yrityksistä valtio suorittaa täyden korvauksen obligatioissa siten, että osakeyhtiöiden osakkeista suoritetaan niiden käypä arvo tämän lain voimaantulopäivänä. Muusta kuin osakeyhtiöiden omaisuudesta suoritetaan korvaus sen käyvän arvon mukaan, mikä sillä on tämän lain voimaantulopäivänä.

Ensimmäisessä momentissa mainituista obligatioista suoritetaan kolmen prosentin vuotuinen korko tämän lain voimaantulopäivästä lukien. Koron maksu aloitetaan kuitenkin vasta kahden vuoden kuluttua siitä, kun sotakorvaussuoritukset ovat päättyneet. Obligatit lunastetaan viidenkymmenen vuoden kuluessa.

6 §.

Osakeyhtiömuotoiset kansallistetut yritykset säilyttävät edelleen osakeyhtiömuodon ja noudattavat toiminnassaan osakeyhtiölain määräyksiä.

Muut kansallistetut yritykset yhdistetään 1 momentissa mainittuihin yrityksiin tahi

muodostetaan erillisiksi kansallistetuiksi osakeyhtiöiksi.

7 §.

Kansallistetun yrityksen hallituksessa tulee olla edustettuna yrityksen työntekijät, toimihenkilöt sekä valtio. Välittömästi lain voimaantulon jälkeen on ryhdyttävä toimenpiteisiin hallituksen valitsemiseksi.

8 §.

Kansallistettujen yritysten ylin johto ja valvonta kuuluu perustettavalle tuotantoministeriölle.

9 §.

Kaikki sellaiset kansallistettavien yritysten nimissä tehdyt oikeustoimet ovat mitättömiä, joihin on ryhdytty 1 päivänä tammi-kuuta 1947 tai sen jälkeen ja jotka vahin-

goittavat kansallistettujen yritysten toimintaa ja oikeuksia ja joista on syytä olettaa, että niihin on ryhdytty aikomuksessa vaikeuttaa kansallistamisen toteuttamista.

10 §.

Joka tahallaan asettuu vastustamaan tai muutoin ehkäisee kansallistettujen yritysten toimintaa, rangaistakoon kuritushuoneella vähintään kahdeksi ja enintään kahdeksaksi vuodeksi.

Mikäli tässä pykälässä mainittu teko tai laiminlyönti on tapahtunut varomattomuudesta, rangaistakoon vankeudella vähintään kuudeksi kuukaudeksi.

11 §.

Tarkemmat määräykset tämän lain soveltamisesta annetaan asetuksella.

Helsingissä helmikuun 14 päivänä 1947.

Ville Pessi.
Hertta Kuusinen.
Lauri Myllymäki.
Aaro Uusitalo.
Toivo Lång.
Tyynne Tuominen.
Esa Hietanen.
Antto Prunnila.
Aleksi Rinne.
K. Hj. Kauhanen.
Sulo Muuri.
Konsta Talvio.

Arvo Riihimäki.
Elli Stenberg.
Kaisu-Mirjami Rydberg.
Aimo Aaltonen.
Sylvi-Kyllikki Kilpi.
Toivo Kujala.
Juho Hukari.
Atos Wirtanen.
Mikko Järvinen.
Matti Meriläinen.
Hugo Manninen.
Nestori Nurminen.
J. Mustonen.

W. Metsäranta.
Anna Nevalainen.
Juho Mäkelä.
Eino Tainio.
Vilhelm Riihinen.
Antti Virtanen.
Olga L. Terho.
Eino Kujanpää.
V. Puumalainen.
Toivo I. Sormunen.
Jalmari Kulmala.
Elsa Karppinen.